

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Бугера Ю.Ю.

асистент,

*Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка*

АТЕНЦІЙНІ ЗДІБНОСТІ ЯК ПОКАЗНИК РОЗВИТКУ УВАГИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

Важливою складовою розвитку і соціалізації молодшого школяра з розумовою відсталістю є створення відповідного освітнього середовища, яке забезпечуватиме, підвищення доступності якісної освіти та успішної соціалізації даної категорії дітей.

Навчальна діяльність основною метою якої є засвоєння знань та вмінь, займає провідне місце у молодшому шкільному віці. Ефективність їх засвоєння знань залежить від багатьох факторів: мотивації учнів, уміння організувати і контролювати власну діяльність, особливостей викладання того чи іншого предмету, але провідну роль у засвоєнні навчальних знань, умінь та навичок, безпосередньо в молодшому шкільному віці, відіграє рівень розвитку психічних процесів – сприймання, пам'яті, мислення та уваги.

Проблема уваги є однією з дискусійних проблем в психології, оскільки немає єдиного уявлення щодо її продукту та віднесеності до однієї з психологічних категорій, а саме, процесів, станів чи функцій.

Однак, не можна недооцінювати контролюючу роль уваги (Б.Г. Ананьєв, М.Ф. Добринін, В.І. Страхів, та інші), в успішному засвоєнні знань та умінь молодшими школярами [3].

Дослідженням закономірностей та особливостей розвитку уваги у дітей з розумовою відсталістю займалися такі дослідники як: Л.С. Виготський, М.С. Певзнер, І.Л. Баскакова, С.В.Лієпін, Н.С.Осіпова, У.В. Ульяновська, Л.І.Переслені та інші, зокрема, ними було виявлено, що у даної категорії дітей спостерігаються суттєві відхилення у розвитку довільної уваги та її складових [1; 4, 246-249 с.].

У навчальній діяльності значення уваги обумовлене не лише її видами (мимовільною та довільною), а й основними властивостями, або атенційними здібностями, які значною мірою визначають успішність засвоєння знань учнів під час уроку. Роль окремих властивостей уваги в процесі навчання досліджували І.Л.Баскакова, В.О.Бодрова, Р.П.Лаптієва, М.М.Ли́ла, Ю.П.Рождественський та інші.

Виходячи, з функціонально-структурного та структурно-функціонального моделювання психічної природи, здібності є індивідуально-психологічними особливостями особистості, що співвідносяться з психічними функціями і процесами та забезпечують успішну діяльність (Т.І. Артемьєва, В.Д.Шадріков та інші). На думку В.Д.Шадрікова, здібності являються в тій чи іншій мірі проявленими властивостями, як якісними характеристиками психічного процесу. Виходячи з цього, атенційні здібності представлені основними властивостями уваги, а саме: стійкістю, концентрацією, переключуваністю, обсягом та розподілом і являються індикатором та основними критеріями розвитку уваги.

Дослідження кількісних та якісних характеристик, сутності та змісту атенційних здібностей показали, що вони не є сталою величиною і можуть змінюватись у процесі навчальної діяльності за допомогою відповідних психолого-педагогічних умов, а саме:

- при використанні активуючої інструкції, що сприяє розширенню обсягу уваги, оскільки, в значній мірі, обсяг залежить від різної мотивації і установки до сприймання;
- у процесі попереднього ознайомлення і активної діяльності учнів з об'єктами, які сприйматимуться за умов включення їх у обсяг уваги;
- при використанні надмірної кількості об'єктів спостереження чи вивчення, або навпаки при надмірному обмеженні кількості об'єктів може спостерігатись звуження обсягу уваги, при цьому оптимальною для молодших школярів допоміжної школи є кількість – 3-5 об'єктів сприймання. Саме кількість пропонованої дітям інформації може впливати як негативно так і позитивно на обсяг процесу уваги;
- при спрямуванні та розробці відповідних завдань уроку потрібно звертати увагу на підвищення точності та правильності їх виконання, а не на збільшення темпу роботи [2], враховуючи значні відхилення в стійкості уваги у розумово відсталих молодших школярів порівняно до норми.

З цього приводу суттєвим є дослідження ряду авторів (Б.Ананьєв, Є.Мілерян, І.Страхов та інші [2]) щодо проблеми розвитку уваги під час навчальної діяльності, які серед основних проблем навчання виділяють оптимізацію та активізацію процесу уваги школярів у навчальному процесі.

Отже, теоретичні положення щодо структури уваги, її сутності, властивостей дають можливість педагогу впроваджувати правильне керівництво навчальним процесом, яке дає змогу спрямовувати навчальний та методичний матеріал на розвиток та корекцію атенційних здібностей.

Підвищення активності уваги учнів на уроках обумовлено рядом педагогічних факторів (зміст уроку; педагогічне забезпечення процесу навчання: методи, засоби, прийоми навчання; рівень розвитку структурних компонентів уваги), які враховують вікові, індивідуальні та психофізіологічні особливості молодших школярів.

Аналіз індивідуальних особливостей уваги молодших школярів за Н.Дієвою показав, що на особливості атенційних здібностей учнів впливають наступні фактори:

- загальний розумовий розвиток дитини;
- рівень пізнавальної активності молодшого школяра;
- наявність інтересів до різних видів діяльності;
- самостійність дітей під час виконання завдань;
- організованість діяльності дітей;
- загальна дисциплінованість школярів під час уроків;
- достатній рівень розвитку вольової сфери;
- чітке виконання розпорядку [2].

Слід зазначити на тому, що увага учнів початкових класів, перш за все, залежить від зацікавленості навчальним матеріалом та мотивів учня, і за своїм характером у багатьох випадках вона є мимовільною. Особливо це стосується дітей з розумовою відсталістю, у яких має місце низький рівень довільності усієї пізнавальної діяльності, у тому числі й уваги. Саме тому, головним завданням педагогів та дефектологів є створити позитивну мотивацію та викликати інтерес учнів до навчального матеріалу і загалом процесу навчання. За умови наявності позитивних мотивів до учіння дитина зможе більш тривалий час сконцентрувати свою увагу на об'єкті пізнання, що дасть змогу атенційним процесам характеризуватися більшою довільністю.

Теоретико-практичне вивчення загальної та спеціальної, фізіологічної та психолого-педагогічної літератури, практичного

досвіду вчителів у напрямку розвитку уваги під час уроків у молодших нормально розвинених та розумово відсталих школярів дав нам змогу зробити висновки про те, що атенційні здібності є якісним показником розвитку уваги, яка є необхідною умовою успішного засвоєння знань та умінь. Тому важливим, на нашу думку, є те що розвиток атенційних здібностей повинен відбуватися у всьому навчально-виховному процесі, допоміжної школи, а не лише на спеціально організованих корекційних заняттях, що обов'язково слід враховувати при плануванні та організації навчальної діяльності даної категорії дітей.

Список використаних джерел:

1. Лиепинь С.В. Особенности внимания умственно отсталых младших школьников: дис. канд. психол. наук: 19.00.10 / Лиепинь Скайдрите Викторовна. – М., 1977. – 118 с.
2. Лиля Н.Н. Развитие свойств внимания в процессе обучения учащихся начальных классов: дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Лиля Николай Николаевич. – К., 1987. – 163 с.
3. Мещерякова Н. В. Атенционные способности как критерий формирования внимания школьников: автореферат дис. на соискание научн. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / Н. В. Мещерякова – Самара, 1998. – 22 с.
4. Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
5. Хрестоматія по вниманію / Под ред. А.Н. Леонтьева. – М.: Узд-во МГУ, 1976. – 305 с.